

Sokolov, S. Ia. (1957). Sovremennoe sostoianie teorii akklimatizatsii i introduksii rastenii. *Introduktsiia rastenii i zelenoestroitel'stvo*. Ser. 6. Vyp. 5. S. 34–42. (in Russian).

St-Pierre R. G. (2005). *Growing saskatoons — A manual for orchardists*. Saskatoon: University of Saskatchewan. 338 p.

Strela, T. E. (1970). Biologicheskie osobennosti vidov roda irga (*Amelanchier* Medic.) i perspektivy ikh ispol'zovaniia: *avtoref. diss. Na soiskanie nauch. stepenikand. s.-kh. nauk: 06.536 «Plodovodstvo»*. Kiev. 23 s. (in Russian).

Talent, N. & Dickinson, T. A. (2007). Apomixis and hybridization in Rosaceae subtribe Pyrinae Dumort.: a new tool promises new insights. *Regnum Vegetabile*. Vol. 147. P. 301–316.

Wani, S. H., Kumar, V., Shriram, V. & Sah, S. K. (2016). Phytohormones and their metabolic engineering for abiotic stress tolerance in crop plants. *The Crop Journal*. Vol. 4. № 3. P. 162–176. DOI: 10.1016/j.cj.2016.01.010

Yang, F. & Baoguo Du. (2017). *In vitro* proliferation of Saskatoon berry (*Amelanchier alnifolia* Nutt) is affected by plant growth regulators and their concentrations but less by carbon source. *Indian Journal of Biotechnology*. Vol 16. № 4. P. 648–654.

УДК 712.3:58.006

Створення колекційно-експозиційних ділянок монокультури роду *Rhododendron* L. в ландшафті кварталу № 1 Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України

Людмила В. Верера

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, м. Умань, Черкаської обл., Україна,

e-mail: lyudmila1vegera@gmail.com

ORCID ID0000-0003-2512-2664

Реферат.

Мета роботи — розкрити наступні питання: виявити доцільність відновлення інтродукції роду *Rhododendron* у Національному дендрологічному парку «Софіївка»; висвітлити причини недостатнього впровадження рододендронів в озеленення дендропарку та в інших установах України; навести основні обґрунтування щодо розміщення колекційно-експозиційних ділянок монокультури роду в ландшафті кварталу № 1 (Адміністративна територія). Це спонукало до проведення наших досліджень та побудови план-схеми колекційно-експозиційних ділянок *Rhododendron* з таксономічним складом кущів на території кварталу № 1. **Методи**. На основі пошуку літературних даних та узагальнення звітних документів вивчали передумови для відновлення насаджень роду *Rhododendron*, етапи створення, таксономічний склад колекційно-експозиційних ділянок рододендронів в ландшафті території адміністративної частини (квартал № 1) дендрологічного парку «Софіївка». **Результати**. Перші згадки щодо наявності представників роду *Rhododendron* в озелененні дендрологічного парку «Софіївка» стосуються періоду правління Потоцьких. Основними причинами недостатнього впровадження рододендронів в озеленення дендропарку та інші ботанічні установи України було недостатнє вітчизняне виробництво садивного матеріалу та недостатні знання фахівців-озеленювачів з питань технології вирощування та створення стійких високодекоративних насаджень рододендронів. Розміщення колекційно-експозиційних ділянок в ландшафті кварталу № 1 дендрологічного парку «Софіївка» передбачало вирішення декількох питань: благоустрій і розширення асортименту гарноквітухих кущів

в озелененні адміністративної території; полегшення догляду за насадженнями рододендронів, зокрема можливості вчасного поливу і зрошення рослин у спекотні дні сезону. **Висновки.** Створення ділянок та розміщення на них таксонів рододендронів ґрунтувалось на біолого-екологічних особливостях їх росту і розвитку. Наведено план-схему кварталу № 1 (Адміністративна територія парку) з розташуванням 11-ти колекційно-експозиційних ділянок *Rhododendron* з таксономічним складом рослин, що слугуватиме проведенню локального моніторингу ділянок *Rhododendron* та їх видового складу у даному кварталі.

Ключові слова: насадження рододендронів, адміністративна територія, передумови, план-схема, таксономічний склад.

Creation of Collection and Exposition Plots of the *Rhododendron* L. Genus Monoculture in Landscape Section № 1 of the National Dendrological Park «Sofiyivka» of NAS of Ukraine

Liudmyla V. Vehera

National Dendrological Park «Sofiyivka» of NAS of Ukraine, Uman, Cherkasy region, Ukraine, e-mail: lyudmila1vegera@gmail.com
ORCID ID0000-0003-2512-2664

Abstract.

Aims. The aim of the article is the following: to ascertain the expediency of the *Rhododendron* genus introduction renewal in the National Dendrological Park «Sofiyivka»; to find out the reasons for the insufficient introduction of rhododendrons into the landscaping of the Dendrological Park and other institutions in Ukraine; to ground the collection and exposition plots of the genus in the Section № 1 (administrative territory). The above mentioned led to the research conducting and to the drawing up a plan chart of the *Rhododendron* collection and exposition plots on the territory of the Section № 1 with taxonomic composition of the bushes. **Methods.** Based on literary data and generalization of reporting documents, the author studied the preconditions for the restoration of *Rhododendron* genus plantings, stages of its creation, the taxonomic composition of the collection and exposition plots of the rhododendrons in the landscape of the Administrative Territory (Section № 1) of the Dendrological Park «Sofiyivka». **Results.** The first mentions of presence the *Rhododendron* genus representatives in the landscaping of the Dendrological Park «Sofiyivka» refer to the period of the Potockis' rule. The main reasons for the insufficient introduction of the rhododendrons into the landscaping of the Dendrological Park and other botanical institutions in Ukraine are the following: insufficient domestic production of planting stock; landscapers' deficient knowledge on the issues of growing technology and creating the resistant and highly decorative plantings of the rhododendrons. The situating of the collection and exposition plots in the Section № 1 landscape of the Dendrological Park «Sofiyivka» provides for solving the following tasks: improvement and expansion of well-flowering bushes assortment in the greening of the administrative territory; facilitating to the rhododendrons plantings care, in particular, timely watering the plants on hot days of the season. **Conclusions.** The creation of the plots and placement the rhododendron taxons over them had been grounded on biological and ecological peculiarities of its growth and development. The author presents the plan chart of the Section № 1 (administrative territory of the park) with the placement of 11 collection and exposition plots of the *Rhododendron* with the taxonomic composition of the plants. It helps in carrying out a local monitoring of the plots with *Rhododendron* and their taxonomic composition in this section.

Key words: rhododendron plantings, administrative territory, preconditions, plan chart, taxonomic composition.

Вступ/Introduction. З кожним роком все частіше в ландшафтах дендрологічних парків і ботанічних садів можна побачити представників одного з найчисленніших родів родини *Ericaceae* DC — *Rhododendron* L. За літературними даними у природних умовах їх описано понад 1200 дикорослих видів та

різновидів (Konratovich, 1981). Нині в ботанічних установах на теренах України випробувано багато видів, форм та сортів рододендронів відкритого ґрунту різного географічного походження, з яких лише 2 види (*Rh. luteum* Sweet, *Rh. kotschyi* Simonk.) ростуть в природних ґрунтово-кліматичних умовах

України (Vehera, 2011). Серед ботанічних садів і парків основним місцем інтродукції роду *Rhododendron* в Україні є ботанічний сад ім. О. В. Фоміна Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, де ростуть понад 160 таксонів роду (Zarubenko, 2006). Названий ботанічний сад став осередком поширення саджанців та сіянців видових рододендронів в північному та центральному регіонах України. Осередком розповсюдження видових рододендронів в західному регіоні України є ботанічний сад Львівського національного університету ім. І. Франка, тут росте понад 96 таксонів (Тумчyshyn, 2003). Впродовж останнього десятиріччя надзвичайно велика робота з інтродукції представників роду *Rhododendron* проведена Національним ботанічним садом ім. М. М. Гришка (росте близько 90 таксонів). Створений тут і відкритий у 2012 році «Вересовий сад», є прикладом створення вересових садів на теренах України та сприяє популяризації рододендронів, зокрема видових (Shumyuk, 2012).

У Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України культивування рододендронів є одним із шляхів збагачення генофонду дендрофлори південної частини Правобережного Лісостепу України та власне дендропарку гарно квітучими кущами (Vehera, 2000).

Мета нашої роботи — розкрити наступні питання: виявити доцільність відновлення інтродукції роду *Rhododendron* у Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України; висвітлити причини недостатнього впровадження рододендронів в озеленення дендропарку; навести основні обґрунтування щодо розміщення колекційно-експозиційних ділянок монокультури роду в ландшафті кварталу № 1 (Адміністративна територія). Все це спонукало до проведення наших досліджень та побудови план-схеми колекційно-експозиційних ділянок *Rhododendron* з таксономічним складом кущів на території кварталу № 1.

Матеріали і методи/Materials and Methodology.

На основі пошуку літературних даних та узагальнення звітних документів вивчали передумови для відновлення насаджень роду *Rhododendron* та етапи створення, таксономічний склад колекційно-експозиційних ділянок рододендронів в ландшафті території адміністративної частини (квартал № 1) Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України.

Результати та обговорення/Results and Discussion.

Відомості щодо наявності перших представників роду *Rhododendron* в озелененні дендрологічного парку «Софіївка» стосуються періоду правління Потоцьких (Kosenko et al., 1996). З архівних матеріалів відомо, що *Azalea pontica* L. входила до переліку рослин, які використовувались для озеленення партеру. Наступна інформація про культивування рододендронів у дендрологічному парку «Софіївка» датується 1975 роком (усне повідомлення), коли з Алтайської дослідної станції було доставлено кілька саджанців *Rh. ledebourii* Pojark. і один саджанець вічнозеленого рододендрона гібридного походження, який для кліматичних умов нашого регіону має низьку зимостійкість, на що вказували часті обмерзання куща (Vehera, 1995). На той час існувало, на нашу думку, кілька причин недостатнього впровадження рододендронів в озеленення дендропарку та інші ботанічні установи України. Одна з них — недостатнє виробництво садивного матеріалу, оскільки існуючі в Україні розсадники вирощуванням саджанців рододендронів не займалися, а наявні у садових центрах сортові саджанці рододендронів були зарубіжного походження, досить дороговартісними та малоприспособованими до кліматичних умов нашого регіону. Другою важливою причиною, як підтвердив досвід культивування цих рослин у дендрологічному парку «Софіївка», були недостатні знання фахівців-озеленювачів та садівників-аматорів з питань технології вирощування та створення стійких високо декоративних насаджень рододендронів (Zarubenko, 2006; Vehera, 2006). Наразі цю прогалину заповнено дисертаційними дослідженнями, проведеними на базі ботанічних садів і дендрологічних парків у різних регіонах України з культурою роду *Rhododendron*. Також видано монографічні роботи та практичні рекомендації, які допомагають орієнтуватися у багатьох складних питаннях щодо створення насаджень та догляду за ними (Тумчyshyn, 2003; 2003; Vanzar, 1998; Vehera, 2000; 2006; Zarubenko et al., 2004; Zarubenko, 2006;).

Власне інтродукції роду *Rhododendron* у Національному дендрологічному парку «Софіївка» приділено значну увагу на початку 1990-х років. У цей період з метою з'ясування біолого-екологічних особливостей рододендронів в умовах Правобережного Лісостепу України було залучено для досліджень з ботанічного саду ім. О. В. Фоміна та Центрального ботанічного саду НАН Білорусі близько 20 таксонів

роду, з яких з часом було отримано власний садивний матеріал (Vehera, 1995; 2000; 2002).

На прикладі багаторічного досвіду культивування рододендронів у ботанічних садах України, зокрема ботанічному саду ім. І. Франка Львівського національного університету (Тумчyshyn, 2003; 2003), ім. В. О. Фоміна Київського національного університету (Zarubenko, 1989; 1996; 2000; 2001; 2006), багато видів, різновидів, форм і сортів можна успішно культивувати в умовах парку та за їх участю створити затишні та привабливі куточки відпочинку. Отож, нами було враховано досвід та доробки фахівців названих установ і в наступні кілька десятиріч колекція роду *Rhododendron* у Національному дендрологічному парку «Софіївка» суттєво поповнилась і нині нараховує 62 таксони.

На жаль, у 1990-х роках спроби розміщення кількох ділянок з насадженнями рододендронів у новій частині паркової зони (квартали № 4, 5) були невиправданими. Окрім антропогенного навантаження рослини потерпали також від водоплавних птахів (лебедів), які обципували та поїдали однорічні прирости. Крім цього, виникла проблема зчасним поливом рослин.

Коли після невдалого досвіду створення насаджень рододендронів у новій західній частині парку виникла необхідність вибрати інші місця для садіння, то було прийнято рішення переважну кількість ділянок з рододендронами розмістити в ландшафті території адміністративної частини (квартал № 1). Такий вибір передбачав вирішення декількох питань. По-перше: благоустрій і озеленення цієї частини парку розширеним асортиментом гарно квітучих кущів, оскільки види роду *Rhododendron* є цінними рослинами, які в зеленому будівництві часто використовуються для створення яскравих акцентів у декоративних композиціях (Aleksandrova, 2000). Серед деревних рослин, що вже росли на зазначеній території (*Ginkgo biloba* L., види *Malus* L., *Buxus sempervirens* L., *Viburnum lantana* 'Aurea', види і форми *Picea* L., форми *Thuja occidentalis* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Syringa vulgaris* L., *Deutzia scabra* Thunb. та ін.), рододендрони можна виокремити як найефектнішими, що навесні вражають бруньками, що розпускаються, незвичним яскравим цвітінням, розмірами та формою суцвіть, восени — золотистими, червоними, багряними кольорами листків, а взимку — вічнозеленим листям, формою крони. По-друге: розміщення їх у кварталі

№ 1 сприяє полегшенню догляду за насадженнями рододендронів, зокрема можливості вчасного поливу і зрошення рослин у спекотні дні сезону завдяки наявності водопровідної системи, натомість у новій та історичній частині парку полив виконується лише механізовано. Тому до уваги було прийнято існуючі на даній місцевості деревні насадження, наявні будови та водопровідна система поливу. Даний вибір ґрунтувався на біолого-екологічних особливостях росту і розвитку рододендронів, зокрема потреби рослин до таких екологічних факторів, як склад ґрунту, світло, волога та конкуренція кореневих систем супутніх рослин. На жаль, ці питання не завжди було вирішено на користь рододендронів, зокрема врахування таких факторів, як освітлення і «сусідство» ділянок із зрілими деревами родів *Picea* L. і *Aesculus* L. — дерев з потужною поверхневою кореневою системою, що проникає у шар субстрату з коренями рододендронів, чим негативно впливає на водний баланс рододендронів.

Створюючи в ландшафті адміністративної частини парку ділянки рододендронів, ми намагались врахувати рекомендації щодо вирощування рододендронів вітчизняних та зарубіжних фахівців у цій галузі декоративного садівництва, зокрема щодо вибору місця для їх висаджування, підготовки субстрату (Zarubenko, 2000; Zarubenko et al., 2004; Тумчyshyn, 2003; Kondratovich, 1981; Radishchev, 1972; Botianovskii, 1981; Dostalkova, 1981), адже в умовах південної частини Правобережного Лісостепу України, де розташований дендрологічний парк «Софіївка», культура рододендронів відкритого ґрунту є новою.

Так, у 1993–2004 роках на території адміністративної частини створено 11 куртин рододендронів загальною площею 250 м². Площа їх коливається в межах 3–60 м². Кожну з них можна розглядати як самостійно, так і як складову експозиційних ділянок, в яких рододендрони виступають домінантою. Приймаючи до уваги основні принципи створення композиційних картин на певному ландшафті (систематичний, екологічний, декоративно-біологічний (фізіономічний), фітоценотичний, архітектурний), пропонувані Кучерявим В. П. (Kucheriyavi, 2005), більшість їх були враховані при створенні насаджень рододендронів у дендрологічному парку «Софіївка» (Vehera, 2017; 2018).

Як було зазначено вище, у 1990-х роках формування насаджень на колекційно-експозиційних

ділянках рододендронів у вигляді моногруп було розпочато саме за систематичним принципом. У той період відбувалось стрімке збільшення колекції представників роду *Rhododendron* і виникла необхідність розмістити її в експозиційній частині кварталу № 1. Крім того, після дорощування сіянців у шкілці їх також частково висаджували в експозиційних ділянках адміністративної зони та в прилеглому до неї кварталі. Використовуючи систематичний принцип, саджанці рододендронів намагались розподіляти за таксономічними рангами (підродами та секціями згідно системи А. Rehder (Rehder, 1949). Такий їх розподіл допомагає орієнтуватись у роботі з великим різноманіттям роду. Розподіл видів роду дав можливість дотриматись гармонійного групування рододендронів за біологічними особливостями (декоративно-біологічний принцип), зокрема за періодом облиствлення, цвітіння тощо. Так утворились ділянки з ранньоквітучими напіввічнозеленими рододендронами, листопадними ранніх і середніх строків цвітіння, вічнозеленими середніх і пізніх строків цвітіння (рис. 1). З плином часу ділянки 1, 3, 9 почергово зазнавали реконструкції (ділянку з вічнозеленими рододендронами розширили напіввічнозеленими і навпаки), у наслідок чого вони стали змішаними, однак це не знизило їх декоративності. Біля ділянок 1 (2015 р.) і 6 (2018 р.) було видалено зрілі пошкоджені дерева і кущі (яблуня, ялина, калина бульденеж), унаслідок чого було порушено умови освітлення вічнозелених рододендронів на цих ділянках (екологічний принцип). Це в свою чергу ускладнило підтримання водного балансу та призвело до частих опіків листків та випадку кущів деяких видів рододендронів.

Необхідно зауважити, що створення ділянок для інтродуцентів роду *Rhododendron* в умовах дендрологічного парку «Софіївка» розпочиналось з повної заміни важкого за механічним складом ґрунту на субстрат з низинного, верхового торфу, прилої соснової хвої з домішками піску, перегною через невідповідність останнього для росту і розвитку рододендронів. Такий агротехнічний захід в умовах

дендрологічного парку «Софіївка» є необхідним як для росту *Rhododendron*, так і для всіх представників родини *Ericaceae* у цілому (екологічний принцип). Крім того, намагались враховувати умови освітлення ділянок і сусідство їх із близько розміщеними насадженнями з метою запобігання конкуренції поверхнево розміщеної кореневої системи дерев з корінням кущів рододендронів.

Висновки/Conclusions. Отже, передумовою відновлення насаджень роду *Rhododendron* у Національному дендрологічному парку «Софіївка» є використання представників даного роду в озелененні партерної частини парку у XVIII ст. за часів правління Потоцьких. У 1990-х роках постало завдання відновлення інтродукції *Rhododendron* у дендрологічному парку «Софіївка» на прикладі ботанічних садів України. Були враховані досвід та доробки фахівців установ України та зарубіжжя, що дало можливість у наступні кілька десятиріч суттєво поповнити колекцію роду *Rhododendron* у Національному дендрологічному парку «Софіївка». З метою збереження представників колекції роду було прийнято рішення розмістити колекційно-експозиційні ділянки на території адміністративного кварталу. Такий вибір передбачав вирішення питання благоустрою і озеленення цієї частини парку розширеним асортиментом гарно квітучих кущів та полегшення догляду за насадженнями, зокрема можливості вчасного поливу і зрошення рослин у спекотні дні сезону. Створення ділянок та розміщення на них таксонів рододендронів ґрунтувалось на біолого-екологічних особливостях їх росту і розвитку, зокрема на потребі рослин у таких екологічних факторах, як склад ґрунту, світло, волога. Також було прийнято до уваги вплив корневих систем супутніх рослин.

Наведено план-схему кварталу № 1 (Адміністративна ділянка парку) з розташуванням 11-ти колекційно-експозиційних ділянок *Rhododendron* та представлено на кожній з них таксономічний склад рослин. Побудована план-схема слугуватиме проведенню локального моніторингу ділянок та їх видового складу у даному кварталі.

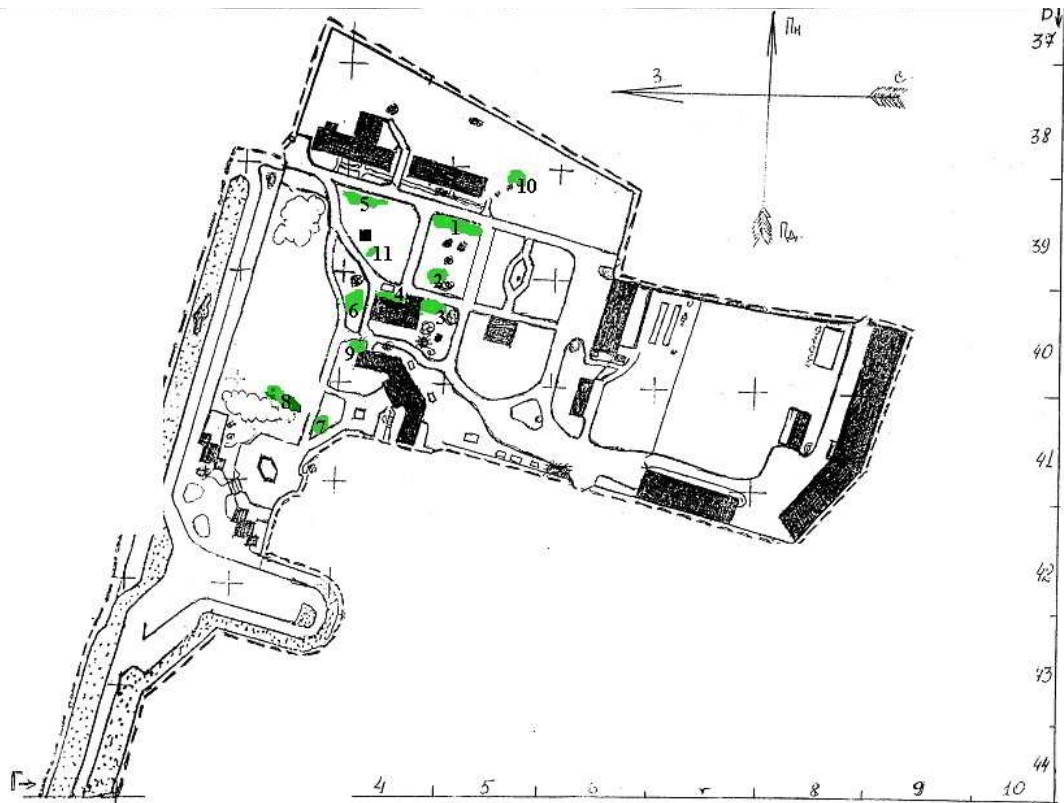

Рисунок 1. Колекційно-експозиційні ділянки *Rhododendron* L. у кварталі № 1 (Адміністративна ділянка парку)
 Figure 1. Collection and exposition plot of *Rhododendron* L. in Section 1 (administrative part of the park):

- 1 — *Rh. ambiguum* Hemsl., *Rh. favevae*, *Rh. fauriei* Franch., *Rh. maximum* L., *Rh. smirnowii* Trautv., *Rh. sichotense* Pojark., *Rh. ledebourii* Pojark., *Rh. mucronulatum* 'Pentoterum', *Rh. galectinum* Balf., *Rh. fortunei* Lindl., *Rh. catawbiense* var. *hybridum*, *Rh. wilsonae* Hemsl. et E. H. Wils., *Rh. × stanvillianum* Millais, *Rh. argirophyllum* Franch., *Rh. concinnum* Hemsl., *Rh. cuneatum* W. W. Smith, *Rh. hyperythrum* Hayata, *Rh. yakusimanum* Nakai, *Rh. wilsonae* Hemsl. et E. H. Wils.;
- 2 — *Rh. fauriei* Franch., *Rh. makinoi* Tagg, *Rh. smirnowii* Trautv., *Rh. 'Baden-Baden'*, *Rh. racemosum* Franch., *Rh. hybridum hort.*, *Rh. cuneatum* W. W. Smith, *Rh. argirophyllum* Franch., *Rh. decorum* Franch.;
- 3 — *Rh. schlippenbachii* Maxim., *Rh. calendulaceum* Torr., *Rh. occidentale* (Torr. et A. Gray) A. Gray, *Rh. japonicum* (A. Gray) Suring., *Rh. japonicum* 'Aureum', *Rh. canadense* (L.) Torr., *Rh. arborescens* (Pursh) Torr., *Rh. roseum* (Loisel.) Rehd., *Rh. obtusum* 'Hinodegiri', *Rh. obtusum* (Lindl.) Planch., *Rh. poukhanense* Levj.;
- 4 — *Rh. × cunninghamii* Moore, *Rh. orbiculare* Decne., *Rh. fortunei* Lindl., *Rh. catawbiense* Michx., *Rh. 'Marouise de Brazais'*, *Rh. yakusimanum* Nakai.;
- 5 — *Rh. hybridum hort.*, *Rh. ponticum* L., *Rh. micranthum* Turcz., *Rh. metternichii* Sieb. et Zucc., *Rh. brachycarpum* D. Don ex G. Don, *Rh. smirnowii* Trautv., *Rh. smirnowii × catawbiense*, *Rh. sichotense* Pojark., *Rh. 'Marina'*, *Rh. mucronulatum* 'Alba';
- 6 — *Rh. Rh. 'Marouise de Brazais'*, *Rh. racemosum* Franch., *Rh. 'Klonduke'*, *Rh. roseum* (Loisel.) Rehd., *Rh. mucronulatum* Turcz., *Rh. sichotense* Pojark., *Rh. japonicum* (A. Gray) Suring., *Rh. nudiflorum* (L.) Torr., *Rh. luteum* 'Glaucum', *Rh. maximum* L., *Rh. orbiculare* Decne., *Rh. dauricum* 'Mucronulatum', *Rh. hybridum hort.*;
- 7 — *Rh. ledebourii* Pojark., *Rh. sichotense* Pojark., *Rh. dauricum* L.;
- 8 — *Rh. sichotense* Pojark., *Rh. ledebourii* Pojark.;
- 9 — *Rh. oreodoxa* Franch., *Rh. yakusimanum* Nakai, *Rh. hybridum hort.*;
- 10 — *Rh. mucronulatum* 'Pentoterum', *Rh. sichotense* Pojark.;
- 11 — *Rh. sichotense* Pojark.

Список посилань/References

- Aleksandrova, M. S. (2000). *Aristokraty sada: krasivotsvetushchie kustarniki*. M.: ZAO «Fiton». 192 s. (in Russian).
- Botianovskii, I. E. (1981). *Kultura rododendronov v Belorussii*. Minsk, 1981. 96 s. (in Russian).
- Vanzar, O. M. (1998). Introduktsiia rododendroniv v Pivnichnij Bukovyni: *avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. biol. nauk: spetsial'nist' 03.00.05 «Botanika»*. Kyiv. 17 s. (in Ukrainian).
- Vegeera, L. V. (1995). Istoriiia introduktsii vidov *Rhododendron L.* v dendroparke «Sofievka» NAN Ukrainy. *Zabytkowe ogrody oraz probleme ich ochrony: materialy z międzynarodowego sympozjum. Bolestraszyce. Leszyt 3. E.* 113–114. (in Russian).
- Vegeera, L. V. (1995). Introduktsiia rododendrona Ledebura v dendroparke «Sofievka» AN Ukrainy. *Introduktsiia i akklimatizatsiia rastenii*. Kiev: Naukova dumka. Vyp. 23. S. 6–7. (in Russian).
- Vehera, L. V. (2000). Bioekolohichni osoblyvosti ta kul'tura rododendroniv v umovakh Pravoberezhnoho Lisostepu Ukrainy: *avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. biol. nauk: spets. 03.00.05 «Botanika»*. Kyiv. 17 s. (in Ukrainian).
- Vehera L. V. (2002). Osoblyvosti vprovadzhenia rododendroniv v umovakh Pravoberezhnoho Lisostepu Ukrainy. *Botanicheskie sady: sostoiianie i perspektivy sokhraneniia i izucheniia, ispolzovaniia biologicheskogo raznoobraziiia rastitel'nogo mira*. Minsk. S. 37–38. (in Ukrainian).
- Vehera, L. V. (2006). *Bioekolohichni osoblyvosti ta kul'tura rododendroniv v umovakh Pravoberezhnoho Lisostepu Ukrainy*. Uman': ALMI. 196 s. (in Ukrainian).
- Vehera, L. V. (2011). Rododendrony Yevrazijs'kykh okhoronnykh spyskiv v kolektsii Natsional'noho dendroparku «Sofivka». *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*. Lviv: NLTU. Vyp. 21.10. S. 24–30. (in Ukrainian).
- Vehera, L. V. (2017). Peredumovy stvorennia rododendronovykh sadiv v Ukraini. *Aktual'ni problemy oze-lenennia naselennykh mist': osvita, nauka, vyrobnytstvo, mystetstvo formuvannia landshaftu: tezy dopovidej III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Bila Tserkva. S. 166–167. (in Ukrainian).
- Vehera, L. V. (2017). Osoblyvosti stvorennia sadu rododendroniv v dendroparku «Sofivka» NAN Ukrainy. *Aktual'ni pytannia sadovo-parkovoho hospodarstva: materialy naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (m. Uman', 6 chervnia 2017 r.)*. Uman'. S. 65–68. (in Ukrainian).
- Vehera, L. V., Mazurenko, V. D. (2018). Stvorennia stjykykh fitosenoziv rododendronovykh sadiv v umovakh Ukrainy: peredumovy ta pidkhody. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*. T. 28. № 6. S. 14–17. (in Ukrainian). DOI <https://doi.org/10.15421/40280602>
- Kolisnichenko, O. M., Boniuk, Z. H., Hrevtsova, H. T., Zarubenko, A. U., Ivanova, I. Yu., (2003). *Derevni roslyny botanichnoho sadu im. akad. O.V. Fomina Kyivs'koho natsional'noho universytetu im. Tarasa Shevchenka*. Kyiv: Fitosotsiotsentr. 84 s. (in Ukrainian).
- Zarubenko, A. U. (1989). Introduktsiia rododendronov. *Okhrana, izuchenie i obogashchenie rastitel'nogo mira*. Kiev: Izdatelstvo pri Kievskom gosudarstvennom universitete. Vyp. 16. S. 16–20. (in Russian).
- Zarubenko, A. U., Tymchyshyn, H. V., Shumyk, M. I. (2004). *Metodychni rekomendatsii z rozmnozhennia ta kul'tyvuvannia rododendroniv v Ukraini*. — Kyiv: Fitosotsiotsentr. 31 s. (in Ukrainian).
- Zarubenko, A. U. (2001). Rododendrony dlia dekoratyvnoho sadivnytstva (lystopadni ta napivvichnozeleni vydy). *Zhurnal «Kvity Ukrainy»*. № 9. 50 s. (in Ukrainian).
- Zarubenko, A. U. (1996). De ta iak sadzhaty rododendrony. *Zhurnal «Kvity Ukrainy»*. № 2. S. 14–15. (in Ukrainian).
- Zarubenko, A. U. (2000). Vykorystannia gruntovykh substrativ ta orhanichnykh dobryv dlia vyroschuvannia sadzhantsiv rododendroniv. *Visnyk Kyivs'koho universytetu*. Biolohiia. Vyp. 30. S. 22–25. (in Ukrainian).
- Zarubenko, A. U. (2006). *Kultura rododendroniv v Ukraini*. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiyi universytet». 175 s. [in Ukrainian].
- Kosenko, I. S., Khraban, H. Yu., Harbuz, V. F. (1996). *Dendrolohiichnyj park «Sofivka»*. 200 rokiv. Kyiv: Naukova dumka. 191 s. (in Ukrainian).
- Kondratovich, R. Ia. (1981). *Rododendrony v Latviiskoi SSR. Biologicheskie osobennosti kultury*. Riga: Zinatne. 332 s. (in Russian).

- Kucheriavyi V. P. (2005). *Ozelenennia naselenykh mist. Lviv: Svit. 456 s.* [in Ukrainian].
- Radishchev, A. P. (1972). *Rhododendrony v sadovoi kulture. Moskva: Izd-vo Moskovskogo universiteta. 68 s.* (in Russian).
- Tymchyshyn, H. V. (2003). *Biolohiia ta osoblyvosti kul'tury rododendroniv (Rhododendron L.) na Zakhidnomu Podilli: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. biol. nauk: spetsial'nist'. 03.00.05 «Botanika». Kyiv. 17 s.* (in Ukrainian).
- Tymchyshyn, H. V. (2003). *Rhododendrony ta ikh vyroschuvannia (praktychni rekomendatsii). Kyiv. 16 s.* (in Ukrainian).
- Shumyk, M. I. (2012). *Landshaftno-ekolohichnyy pryntsyp stvorennia ekspozytsijnoi koleksii roslin rodyny Ericaceae Juss. ex situ. Visti biosferneho zapovidnyka «Askaniia — Nova»: naukovyj zhurnal. № 14. С. 413–418.* (in Ukrainian).
- Dostalkova, A. (1981). *Rhododendrony. Praga. 157 s.*
- Rehder, A. (1949). *Manual of cultivated trees and shrubs. New York: The Macmillan company. 996 p.*

УДК 581.6

Декоративні властивості представників роду *Hydrangea* L. у Правобережному Лісостепу України

Альона В. Гончарова

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, Черкаська обл., Україна, e-mail: ukrcargo@ukr.net

ORCID ID0000-0001-6218-4691

Реферат.

Мета. Рід *Hydrangea* L. належить до родини Гортензіїв (*Hydrangeaceae* Dumort.), яка об'єднує 19 родів і 260 видів деревних та оранжерейних рослин, поширених в помірній і субтропічній зонах Північної півкулі, головним чином у Північній Америці та Східній Азії (Китай, Японія). Рослини роду *Hydrangea* широко використовують в зеленому будівництві, проте їхні декоративні властивості є недостатньо дослідженими. Тому мета нашої роботи полягала у визначенні декоративних властивостей представників роду *Hydrangea* за інтродукції у Правобережному Лісостепу України. **Методи.** В умовах НДП «Софіївка» обстежено насадження представників роду *Hydrangea*. За методикою Н. В. Котелової та О. Н. Виноградової в модифікації І. В. Таран, А. М. Агапової оцінювали декоративність рослин досліджуваних видів, зокрема квіток, пагонів, листків та загальну декоративність рослин. **Результати.** Досліджено декоративні властивості і оцінено загальну декоративність представників роду *Hydrangea*. Визначено перспективи їх використання в озелененні та створенні ландшафтних композицій. Завдяки довготривалому цвітінню та зміні забарвлення листків і суцвіть впродовж вегетації, можливе також використання їх у вертикальному озелененні та для декорації берегів водойм, зміцнення схилів, а також як ґрунтопокривних рослин під кронами дерев. Наведено характеристику декоративних властивостей представників роду *Hydrangea* в дендрологічному парку «Софіївка» НАН України.

Ключові слова: *Hydrangeaceae*, декоративність, цвітіння, ландшафтні композиції.